

CHUO CHA ELIMU CHA
KIMATAIFA

OFISI YA ELIMU YA KIMATAIFA

Ufundishaji wa lugha nyingine

Na Elizabeth B. Bernhardt

ELIMU MAZOEKA KITABU NA. 20

Chuo cha Elimu cha Kimataifa (The International Academy of Education – IAE)

Chuo cha Elimu cha Kimataifa (IAE) ni muungano wa kisayansi usio na faida ambao hudumisha utafiti wa kielimu, usambazaji wake na utekelezaji. Kilianzishwa mwaka 1986, Chuo kimejitolea kuimarisha michango ya utafiti, na kutatua matatizo muhimu ya kielimu duniani kote, na kutoa mawasiliano bora kati ya watunga sera, watafiti, na wataalamu.

Shughuli za chuo kwa sasa zinafanyika katika Chuo cha Sayansi, Fasihi na Sanaa cha Royal, huko Brussels- Ubeligiji, na kituo cha kuratibu kipo katika Chuo kikuu chaTeknolojia cha Curtin huko Perth, Australia.

Lengo la jumla la IAE ni kuendeleza ubora wa elimu katika nyanja zote za elimu. Kuelekea lengo hili, Chuo hiki hutoa Kwa wakati unaofaa usanisi/ufanisi wa ushahidi wa utafiti wenye umuhimu wa kimataifa. Chuo hiki pia hutoa uhakiki wa utafiti na ushuhuda wake wa msingi na mchango wake katika sera.

Bodi ya Wakurugenzi wa Chuo Kwa sasa ina wanachama wafuatao:

- Monique Boekaerts, Chuo kikuu cha Leiden, Uholanzi(Rais)
- Erik De Corte, Chuo kikuu cha Leuven, Ubeligiji(Rais mstaafu)
- Barry Fraser, Chuo kikuu cha Teknolojia Curtin, Australia(Mkurugenzi mtendaji)
- Herbert Walberg, Chuo kikuu cha Stanford, Palo Alto,Marekani
- Erik Hanushek, Taasisi ya Hoover, Chuo kikuu cha Stanford, Marekani
- Maria de Ibarrola, Taasisi ya Taifa ya Polytechnical, Mexico
- Dennis Phillips, Chuo kikuu cha Stanford, Marekani

Kwa mawasiliano zaidi, angalia tovuti ifuatayo ya IAE:

<http://www.iaoed.org>

Mhariri wa kijitabu 18 na 19 katika mfululizo huu na mwandishi wa kijitabu cha kwanza, Jere Brophy alifariki mwaka 2009.

Dibaji

Kijitabu hiki ni kwaajili ya kufundisha wanafunzi kuhusu lugha nyingine zaidi ya lugha yao ya kwanza au ya msingi. Kimetayarishwa kwaajili ya kuingizwa katika mfululizo wa Elimu ya mazoea ya maendeleo na Ofisi ya chuo cha Elimu cha kimataifa. Kama sehemu ya ujumbe wake, Chuo hiki hutoa kwa wakati unaofaa usanisi wa utafiti juu ya mada ya elimu na umuhimu wake kimataifa. Kijitabu hiki ni cha ishirini katika mfululizo wa mazoezi ya elimu kwa ujumla ambayo huboresha elimu.

Elizabeth B. Bernhardt (Ph.D., Chuo Kikuu cha Minnesota) ni mkurugenzi wa kituo cha lugha cha John Roberts Hale na Profesa wa lugha ya Kijerumani katika Chuo Kikuu cha Stanford, Marekani. Profesa Bernhardt anasimamia zaidi ya walimu hamsini wa lugha, ambao wanafundisha safu ya lugha zinazohusiana na Kiingereza kama vile Kihispania, Kifaransa na Kijerumani, pamoja na lugha zisizohusiana na Kiingereza kama vile Kikorea, Kihindi, na Kiswahili. Yeye ameandika vitabu viwili, Maendeleo ya Usomaji katika lugha ya pili (Reading Development in a second language) na Ufahamu wa juu wa kusoma katika lugha ya pili (Understanding advanced second-language reading).

Elizabeth B. Bernhardt anawashukuru Eva Prionas, Selina Makana, Janeth Ardenio Seno na Anubha Anushree Kwa maoni yao na mapendekezo juu ya rasimu ya awali ya kitabu hiki. Eva Prionas, raia wa Ugiriki, ni mhadhili katika Chuo kikuu cha Stanford, anaratibu Programu maalumu ya Lugha na ni mtaalamu katika kufundisha lugha zisizohusiana na Kiingereza. Selina Makana, raia wa Kenya, amewahi kufanya kazi kama mwalimu wa Kiingereza na Fasihi katika shule ya sekondari. Pia amewahi kuwa mwezeshaji wa semina juu ya elimu na mbinu za ufundishaji katika shule zinazoizunguka Kenya. Janeth Ardenio Seno alizaliwa Ufilipino na kuajiriwa na Idara ya Elimu, Cebu, Ufilipino, kuwafundisha wanafunzi wa shule za juu. Yeye amejikita katika teknolojia ya mawasiliano ya habari kwa Kiingereza. Anubha Abushree ni mzaliwa wa Bhagalpur, India. Yeye ni Kama mhadhiri katika Chuo cha Satyawati, Delhi nchini India, anafundisha kozi za fasihi ya Kiingereza.

Maafisa wa Chuo cha Elimu cha kimataifa wanafahamu kwamba kijitabu hiki kinazingatia utafiti uliofanywa awali katika nchi zilizoendelea kiuchumi. Kijitabu hiki, hata hivyo, kinalenga katika nyanja za kujifunza na kufundisha lugha kiujumla (universal). Mazoezi yanayowasilishwa hapa yanauwezekano wa kutumika Kwa ujumla ulimwenguni. Kwa hakika, yanaweza kuwa muhimu hasa katika nchi ambazo hazijaendelea kiuchumi kwa sasa. Hata hivyo, kanuni zinatakiwa kufanyiwa tathmini Kwa kuzingatia hali ya mazingira husika, na kutumiwa ipasavyo. Katika mazingira yoyote ya elimu au ya kiutamaduni, mapendekezo au miongozo Kwa ajili ya mazoezi yanahitaji busara na umakini katika utekelezaji, na muendelezo wa tathmini.

HERBERT J. WALBERG,
Mhariri, IAE Educational Practices series,
Chuo Kikuu cha Stanford, Palo Alto, CA
Marekani

Susan J. Paik
Mhariri msaidizi
Chuo Kikuu cha Claremont, Claremont, CA
Marekani

Makala zilizopita katika mfululizo wa "Mazoezi ya Elimu"

1. *Teaching by Jere Brophy*. 36 p.
2. *Parents and learning by Sam Redding*. 36 p.
3. *Effective educational practices by Herbert J. Walberg and Susan J. Paik*. 24 p.
4. *Improving student achievement in mathematics by Douglas A. Grouws and Kristin J. Cebulla*. 48 p.
5. *Tutoring by Keith Topping*. 36 p.
6. *Teaching additional languages by Elliot L. Judd, Lihua Tan and Herbert J. Walberg*. 24 p.
7. *How children learn by Stella Vosniadou*. 32 p.
8. *Preventing behaviour problems: what works by Sharon L. Foster, Patricia Brennan, Anthony Biglan, Linna Wang and Suad al-Ghaith*. 30 p.
9. *Preventing HIV/AIDS in schools by Inon I. Schenker and Jenny M. Nyirenda*. 32 p.
10. *Motivation to learn by Monique Boekaerts*. 28 p.
11. *Academic and social emotional learning by Maurice J. Elias*. 31 p.
12. *Teaching reading by Elizabeth S. Pang, Angaluki Muaka, Elizabeth B. Bernhardt and Michael L. Kamil*. 23 p.
13. *Promoting pre-school language by John Lybolt and Catherine Gottfred*. 27 p.
14. *Teaching speaking, listening and writing by Trudy Wallace, Winifred E. Stariha and Herbert J. Walberg*. 19 p.
15. *Using new media by Clara Chung-wai Shih and David E. Weekly*. 23 p.
16. *Creating a safe and welcoming school by John E. Mayer*. 27 p.
17. *Teaching science by John R. Staver*. 26 p.
18. *Teacher professional learning and development by Helen Timperley*. 31 p.
19. *Effective pedagogy in mathematics by Glenda Anthony and Margaret Walshaw*. 30 p.

Kazi hizi zinaweza kupatikana kutoka tovuti za IEA (<http://www.iaoed.org>) au ya IBE (<http://www.ibe.unesco.org/publications.htm>) au kuagiza nakala kutoka: IBE, Kitengo cha Uchapichaji, PO Box 199, 1211 Geneva 20, Uswisi. Tafadhali kumbuka kuwa baadhi ya makala zilizochapishwa hazipatikani, lakini zinaweza kupatikana kutoka tovuti za IEA na IBE.

Yaliyomo

Chuo cha Elimu cha Kimataifa, ukurasa wa 2

Dibaji, ukurasa wa 3

Utangulizi, ukurasa wa 6

1. Tabia ya wasomaji wa lugha nyingine, ukurasa wa 8
  2. Kujifunza lugha nyingine ni mchakato, ukurasa wa 10
  3. Kuunda kozi za kujifunza lugha nyingine, ukurasa wa 12
  4. Kuunda na kupanga majukumu ya darasani, ukurasa wa 14
  5. Kusoma na kujifunza msamiati katika lugha nyingine, ukurasa wa 16
  6. Kuandika na kuongeza/kupanua maneno, ukurasa wa 18
  7. Kusahihisha makosa na maoni katika kujifunza lugha, ukurasa wa 20
  8. Teknolojia na ufundishaji wa lugha nyingine, ukurasa wa 22
  9. Tathmini, ukurasa wa 24
  10. Uendelezaji wa taaluma kwa walimu wa lugha nyingine, ukurasa wa 26
- Marejeo, ukurasa wa 28

Chapisho hili lilitolewa mwaka 2010 na Chuo cha Elimu cha Kimataifa (IAE), Palais des Academies, 1, Ducale rue, 1000 Brussels, Ubelgiji, na Ofisi ya Elimu ya Kimataifa (IBE), SLP 199, 1211 Geneva 20, Uswisi. Linapatikana bila malipo na linaweza kuwa huru kutolewa tena na kutafsiriwa katika lugha nyingine. Tafadhali tuma nakala yoyote asilia ya chapisho hili lote au sehemu kwa IAE na IBE. Chapisho hili pia linapatikana kwenye mtandao. Tazama sehemu ya "Machapisho", "Mfululizo wa Mazoea ya Elimu" katika ukurasa: <http://www.ibe.unesco.org>

Waandishi wana wajibu wa kuchagua na kuwasilisha taarifa zilizomo katika chapisho hili na kwa jinsi maoni yalivyotolewa humo, ambayo si lazima yawe ya UNESCO / IBE na si kuhusisha shirika. Muundo uliotumika na uwasilishaji wa mawazo katika chapisho hili, hauashirii usemi wa maoni yoyote ya sehemu ya UNESCO / IBE kuhusu hali ya sheria yoyote ya nchi, jimbo, mji au eneo, au wa mamlaka yake, au kuhusu upeo wa mipaka yake.

Imechapishwa mwaka 2010 na Gonnet Imprimeur, 01300 Belley, Ufaransa.

Utangulizi

Kuwa na uwezo wa kutumia lugha nyingine ni nyenzo muhimu kwa dunia ya sasa. Wakati sura ya dunia kama "kijiji" ni maarufu, daima haihusiani na ukweli wa hali halisi. Kijiji huwa na tabia zinazokaribiana katika suala la utamaduni na lugha. Hakika, hii picha ya utamaduni mmoja na lugha moja haiakisi ugumu, matatizo na utajiri wa dunia ya sasa. Vyombo vya habari vimewaleta watu wote kwenye mawasiliano kwakaribu, lakini havijaondoa haja ya kuwa na uwezo wa kuzungumza na wengine katika lugha zao na kwa kadiri ya utamaduni wao.

Maoni ya kisasa juu ya ufundishaji wa lugha yamezingatia hali hii. Fikra ya zamani ya lugha kama somo shuleni ambalo lilikuwa linafundishwa na mwalimu na kufanyiwa majaribio kwa mtihamu si ya kweli tena. Mtazamo wa sasa unaweka mila na maadili ya kitamaduni kuwa eneo la katikati kwenye ufundishaji wa lugha kwa kuzingatia maslahi ya mtu binafsi katika kutumia lugha nyingine na uwezo wake kama nyenzo. Wakati lugha ya kufundishia katika nyakati za mwanzo ilisisitiza muundo wa sarufi na usahihi wa herufi na matamshi, maoni mapya yanatoa msisitizo juu ya nini wanafunzi wanaweza kukamilisha katika lugha wanayojifunza. Je, wanaweza kuuliza na kujibu maswali katika njia inayopaswa? Je, wanaweza kusikiliza lugha katika hali yake halisi na kupata habari muhimu? Wanaweza kusoma kwa ujuzi na kuelewa maana ya utamaduni? Je, wanaweza kutumia lugha na kupata taarifa mpya? Haya ni maswali ambayo walimu wote wanatakiwa kuyazingatia ili wanafunzi wao wawe na uwezo wa kuwasiliana na watu ambao wanazungumza lugha nyingine na kuchangia katika ngazi ya kimataifa.

Sisi pia tunategemea maarifa ya utafiti ili kuboresha ufundishaji na kuhakikisha ubora na ufanisi wake. Utafiti unatupa mwanga juu ya mchakato wa kujifunza lugha yenyewe, kwa kuonyesha kwamba mchakato si kuhusu kuongeza aina moja juu ya nyingine iliyopita, lakini wanafunzi hupata aina nyingine ya sarufi kwa kadiri ya wakati na kufanya makosa njiani. Makosa yenyewe hutazamwa kama sehemu ya kujifunza lugha badala ya makosa yanayohitaji kusahihishwa. Utafiti pia unaonyesha jinsi walimu wanavyoweza kupanga madarasa yao kwa njia mpya. Darasa ambalo mwalimu anazungumza tu wakati wanafunzi wanasikiliza halionekani kuwa lenye ufanisi kwa sasa. Mbinu nyingine zina ufanisi zaidi katika kujifunza, kama vile kutengeneza makundi ya wanafunzi, kwa kuwaruhusu kukamilisha kazi za lugha kwa pamoja, na kutegemeana kila mmoja kwa ajili ya maarifa na msaada. Utafiti juu ya elimu ya walimu unatoa njia mpya za kuwapatia wanafunzi zana za kuwawezesha kutafakari na kufanya mazoezi ya lugha katika ngazi nzuri zaidi ya mahitaji ya msingi. Utafiti wa jinsi wanafunzi wanavyojifunza kusoma na kuandika katika lugha nyingine unalenga katika nafasi ya lugha ya kwanza na jinsi inavyosaidia kusoma na kuandika katika lugha ya pili. Pia msamiati una nafasi muhimu sana ya kufanya katika ufahamu.

Mtu hawezi kufikiri juu ya maisha ya kisasa na kujifunza bila kutambua madhara ya teknolojia. Rasilimali ya kwanza kwa ajili ya walimu wa lugha inabaki kuwa vitabu, kalamu, penseli na karatasi, lakini teknolojia ya digitali, kama inapatikana, inaongeza vifaa vilivyopo kuwa vya kutosha katika njia ambayo walimu hawakuweza kufikiri hapo awali. Teknolojia inawaruhusu walimu kupata safu ya vifaa vya msingi katika sauti na video vinavyowawezesha wanafunzi kuona na kusikia kwa upana wasemaji mbalimbali wa lugha katika vitendo/kwa matendo.

Mwisho, suala la muhimu kukumbuka ni kwamba, teknolojia ina umuhimu sawa katika maisha ya kitaaluma ya kila mwalimu. Kutokana na kwamba walimu wengi wa lugha duniani kote hawafundishi lugha yao ya kwanza, lakini lugha ambayo hata wao pia wamejifunza, teknolojia inawawezesha walimu kudumisha mawasiliano ya lugha na utamaduni wao wanaofundisha.

1. Tabia ya wasomaji wa lugha nyingine

Walimu wanapaswa kuzingatia wanafunzi wao na sio kwenye baadhi ya mada za muhtasari wa lugha ya pili.

Mafundisho yote yanatakiwa kuzingatia uhusika wa wanafunzi-juu ya maarifa yao, nini motisha wao, maslahi na shughuli zao; na nini wanataka kufanya baada ya kujifunza. Kama ilivyoelezwa katika utangulizi, kujifunza lugha hakupaswi kutazamwa kama somo la shuleni ambalo ni lazima mwanafunzi alimudu ili aweze kufaulu mtihani. Katika ulimwengu wa awali ambao ulikuwa na mabadiliko na mawasiliano kidogo kuhusu mila na watu wengine, dhana ya lugha kama somo labda ilikuwa sahihi. Siku hizi ni tofauti, kujifunza lugha nyingine ni sehemu muhimu katika elimu ya mtu. Wanafunzi wa sasa na walimu wao wanalielewa hili. Ufanisi wa elimu ya lugha ni chombo muhimu ambacho kinawawezesha wanafunzi kupeleka maarifa na ujuzi ulimwenguni. Wazo la msingi la dhana hii ni kwamba wanafunzi hawatakiwi kuchukua sura mpya ya utamaduni, bali wanaongezea ujuzi na maarifa ambayo tayari walikuwa nayo na ujuzi na maarifa ya ziada na si kuondoa ujuzi waliokuwa nao.

Kuna hadithi kuwa watoto wanaweza kujifunza lugha mpya kwa kasi zaidi kuliko watu wazima. Ni kweli kwamba watoto wadogo hufaulu kwa viwangovya juu vya matamshi sahihi. Lakini ujuzi mwingi wa lugha upo ndani ya uwezo wa watu wote. Sehemu mojawapo ambayo wanafunzi wakubwa na wadogo wanatofautiana ni katika eneo la hofu/wasiwasi. Watoto wadogo wao huwa na uthubutu na kiasi husabili kuwa na mawazo ya usahihi. Wanafunzi wakubwa wao huguswa zaidi na nini wenzao na watu wengine hufikiri kuhusu wao, na hawapo tayari kushiriki katika shughuli nyingi kutokana na hofu ya aibu au fedheha.

Hivyo, walimu wanapaswa kufahamu juu ya vipimo vya kuguswa vya kujifunza lugha na kuelewa kwamba wanafunzi wao wanaweza kujifahamu (kuhisi ufahamu binafsi). Watoto wadogo wanahusiana sana na michezo na nyimbo ambazo huwasaidia katika majaribio. Wanafunzi wakubwa wanaweza kuhitaji muda zaidi wa kuwa huru katika majaribio na haja ya kuwa na nafasi binafsi karibu yao. Kazi katika vikundi vidogo husaidia sana kwa wanafunzi wakubwa, wanafunzi wenye wasiwasi ambao huwa na haja ya kujaribu kwanza, labda hugundua baadhi ya makosa yao katika kikundi kidogo kabla ya kushiriki kazi katika kundi kubwa. Wanafunzi wakubwa wanaweza kuhitaji kuandika lugha kwenye karatasi kabla ya kujaribu kuiongea kwa uwazi mbele ya watu wote.

Wanafunzi kwa kawaida hujifunza mambo mapya kwa kuzingatia kile ambacho tayari wanakijua. Hii ni dhana muhimu sana kuizingatia hasa kwa wanafunzi wakubwa. Wanafunzi wakubwa (wenye umri wa miaka 10 na zaidi) watakuwa wanataka kutumia nguvu zaidi katika nyenzo ya maarifa wanayomiliki-lugha yao ya kwanza. Hakika, tabia hii ya asili ina madhara mabaya kiasi: wanafunzi wataingiza sarufi na matamshi yao wenyewe katika lugha wanayojaribu

kujifunza. Wanaweza kupuuza mifumo mipya ya lugha ambayo haielekeani na ile wanayojua wao tayari. Hata hivyo, tabia hii ya asili pia ina mwelekeo chanya. Ni rahisi sana kujifunza kitu ambacho mwanafunzi tayari ana uzoefu nacho. Wanafunzi daima wanapaswa kusesitizwa kulinganisha kati ya lugha wanayojua (wanazozijua) na lugha ambayo wanajifunza na kuelezea darasani ulinganifu walioupata. Wanafunzi pia hujenga uelewa wa utamaduni mpya wanaojifunza juu ya msingi wa uelewa wa utamaduni wao wenyewe na maadili. Wakati mafundisho mengi yanatakiwa kuwa katika lugha ambayo mwanafunzi anajifunza, walimu wanaweza kuwasisitiza wanafunzi kutumia lugha yao ya kwanza kuelezea uelewa wao wa utamaduni na maadili ya lugha wanayojifunza. Kuwasaidia wanafunzi kutafsiri utamaduni mwingine, wakati wakiwa makini ili kuepuka ubaguzi na mchuuko, hii ni muhimu katika ufundishaji wa lugha zote.

Pendekezo la kusoma: Dörnyei, 2005; Horwitz, 2001.

2. Kujifunza lugha nyingine ni mchakato

Kujifunza lugha nyingine huchukua muda. Sheria, maumbo na kuendeleza maana ya neno badala ya kusomwa kwa wakati mmoja na katika mazingira yale yale.

Miaka ya hivi karibuni tumeshuhudia mlipuko wa tafiti juu ya kujifunza lugha. Kipengele muhimu katika kujifunza lugha nyingine ni kwamba, kama tunavyojifunza lugha ya kwanza, ni muendelezo. Hii ina maana wanafunzi hawajifunzi umbo moja la sarufi au neno moja la msamiati baada ya jingine na kisha kuweka lugha pamoja kwa usahihi. Wanatakiwa kujifunza kutumia maumbo kwa muda. Wakati mwingine wanafunzi wanaelekea kuwa na ufahamu kuhusu neno fulani kisha kulisahau, wiki au miezi baadaye wanalikumbuka neno hilo. Kuelewa vitu kama hivi husaidia walimu kutokukasirika juu ya makosa ya wanafunzi. Walimu hawana budi kuelewa undani wa kujifunza ambao wanafunzi wote hupitia.

Walimu wote tunajua kwamba yale yanayofundishwa si lazima yawe yamesomwa kwa wakati huo. Wanafunzi wanaelewa ukweli wa lugha na mara baada yakuyatumia mara nyingi, maumbo huhusishwa katika mfumo madhubuti wa lugha. Kwa mfano, wanafunzi wanaweza kuelewa haraka ukweli kwamba kuna vitenzi vya kawaida na vitenzi tegemezi katika lugha nyingi au kwamba kuna sheria katika kuelezea umoja na wingi. Walimu mara kwa mara hufundisha vitenzi vya kawaida kwanza, kisha vitegemezi, na kisha wakati uliopita. Tunarahisisha sana sheria (Kama vile kwa Kiingereza kuweka wakati uliopita kwa kutumia -ed au kuweka wingi kwa kutumia -s) hivyo kujua kwamba wanafunzi hutumia sheria sawa kila mahali. Hivyo, kusikia maneno kama vile "goed" au "wented" au "peoples" (kama katika "I saw the peoples") na walimu kuhofu kwamba wanafunzi hawakuelewa kuwa si kila mahali wanaweza kutumia viambishi hivyo. Katika hali halisi, wanafunzi hushiriki kikamilifu katika kujifunza na wanajaribu kutumia kila sheria tunayowafundisha. Hii haina maana kwamba wanafunzi hawana ulazima wa kusahihishwa kamwe. La hasha, walimu wanatakiwa kuwasahihisha wanafunzi. Lakini walimu wanatakiwa kuyachukulia makosa ya mwanafunzi kama ishara ambayo inaonyesha maendeleo. Hii husaidia walimu kuelewa ni nini wanatakiwa kufanya baadaye.

Kwa ajili ya maendeleo kutokea, wanafunzi wapewe nafasi ya kuzungumza wao kwa wao kwa kutumia lugha mpya. Njia ya ufanisi zaidi kwa wanafunzi kuongeza miundo mipya ya lugha katika mazungumzo yao ni kwa kufanya kazi kila mmoja na mwingine, kwa kujaribu kutumia maumbo mapya. Bila shaka, makosa yatatokea, lakini ni tahadhari kwa wanafunzi kwa maumbo wanayotumia ambayo yatawawezesha wao kuyamudu. Shughuli zote za kusoma, kuandika, kusikiliza na kuongea husaidia kujifunza lugha. Kusoma na kusikiliza kunawawezesha wanafunzi kuona na kusikia maumbo ya lugha katika muktadha. Wanafunzi wataanza kuelewa kwamba maumbo ya maneno ya lugha wanayojifunza huwa na ujumbe.

Kwakupitia kusoma na kusikiliza wataelewa jinsi gani na kwa nini wakati uliopita umeonyeshwa kwa njia moja kuliko nyingine au kwa nini neno moja hutumiwa kuliko lingine. Mazoezi ya kuandika pia ni muhimu. Kuandika huwapa wanafunzi fursa ya kuimarisha mafunzo yao na kutoa ujumbe wao wenyewe. Waandishi hujifunza kwa haraka kuwa, kama msomaji hakuelewa, ujumbe unatakiwa kurudiwa kuandikwa kwa usahihi/wazi zaidi. Hakuna njia bora ya kufanya mazoezi ya maumbo ya lugha kama katika maandishi.

Mbinu nyingine ya kuwasaidia wanafunzi katika maendeleo yao ya lugha ni kurudia shughuli za awali, masomo na kusikiliza mazoezi ya ufahamu. Matini ambayo yalisomwa awali yanaweza kurudiwa kwa kuangalia ngazi mpya ya uelewa. Kufanya kazi na matini ambayo wanafunzi tayari wanayajua inawaweka wao katika hali ya kuwa na moyo wa kuzingatia vipengele vya lugha kwa njia nyepesi zaidi. Wanafunzi wanaweza kurudia kuandika matini kwa mtindo mwingine au kutumia maneno tofauti ambayo wameyapata katika kamusi. Wanafunzi wanatakiwa kupewa fursa kama hizi ili kujiendeleza katika lugha.

Pendekezo la kusoma: Lightbown & Spada, 2007; Collier, 1987.

3. Kuunda kozi za kujifunza lugha nyingine

Muundo wa mafunzo ya lugha unatakiwa kuzingatia maslahi ya mwanafunzi na lazima kuhusisha kusikiliza, kuzungumza, kusoma na kuandika.

Tunajua kwamba kujifunza lugha siyo mchakato wa kujifunza umbo moja baada ya jingine, neno moja baada ya jingine, na kisha kukusanya maumbo na maneno kwa ujumla. Kujifunza lugha ni muendelezo, Wanafunzi wanapaswa kuwa na fursa ya kujifunza kila aina ya maumbo, maneno na miundo kwa muda kabla ya kuitumia. Njia mbili zenye ufanisi sana katika kuandaa masomo ni mandhari na mada na maudhui husika. Kila moja ya miundo hii inawatambulisha wanafunzi mambo ya lugha ambayo yanajikita katika baadhi ya matukio ya kweli. Pia yanajikita katika maslahi na maarifa ya wanafunzi na yanaweza kupanuliwa. Bila shaka miundo hii pia inatoa kiwango fulani cha faraja kwa mwanafunzi kwa sababu wao tayari wana ufahamu wa awali jinsi ya kujiendeleza.

Mada au mandhari rahisi kama "hali ya hewa" ni muhimu sana katika kutumia miundo tofauti ya lugha na aina za matini: *hali ya hewa ya leo ikoje? hali ya hewa itakuwaje/itafanya nini kesho? Hali ya hewa ilikuwa mbaya jana, hivyo niambie ulifikaje nyumbani.* Mada hii basi inaongoza moja kwa moja kutafuta kupata habari kutoka gazeti au ripoti katika mtandao (wavuti) kuhusu hali ya hewa katika sehemu mbalimbali za dunia. Wanafunzi wanaweza kumwandikia rafiki wa kalamu, kuelezea hali ya hewa katika maeneo yao na kumwuliza rafiki kuhusu msimu anaoupenda. Pengine, wanafunzi wanaweza kuwekwa katika kundi ambalo limepewa kazi ya kuandaa safari ya kwenda mahali fulani duniani na kuamua ni nguo za aina gani wanahitaji kuchukua. Mbinu ya kitematika / kimada, kama mfano huu mfupi unavyoeleza, unahitaji muungano wa maumbo ya sarufi pamoja na matumizi ya maumbo hayo katika kusikiliza, kuzungumza, kusoma na kuandika. Ni muhimu sana kuchagua mada au mandhari ambayo wanafunzi tayari wameizoea.

Muundo wa somo unaojikita katika maudhui ni tofauti kidogo na ule ambao umepangwa kuzunguka mandhari na mada. Kozi za kimaudhui huzingatia na huhitaji usomaji wa taarifa mpya, kwa kweli, kujifunza habari mpya wakati mwingine ni muhimu kuliko kujifunza lugha. Kimsingi, kozi ya maudhui inaweza kupatikana kutokana na maudhui ya masomo mengine ambayo wanafunzi wanajifunza shuleni. Aina hizi za kozi zinahitaji mwalimu kuwa mwenye ujuzi na awe huru na maudhui. Mwalimu pia anahitaji kuwa na ufasaha mkubwa katika lugha kwa sababu katika kufundisha maudhui, sarufi na msamiati vyote vinaweza kuwa vigumu zaidi kuliko wanafunzi walivyozoea.

Masomo/mafunzo ya kijamii hutoa maudhui bora sana ambayo hujenga kozi ya lugha. Mitaala ya shule nyingi za msingi na kati duniani kote inataka wanafunzi kujua tamaduni za dunia, jiografia na maliasili. Wanafunzi wanaweza kuanza kwa kuchora ramani ya nchi yao, na kuhakikisha kwamba sura za kijiografia kama vile milima, mito na bahari yanatajwa kwa lugha wanayojifunza. Baada ya hapo mwalimu anaweza kutambulisha ramani ya nchi au eneo ambalo lugha wanayojifunza wanafunzi inasemwa sana. Wanafunzi wanaweza kulebo/ kutaja maumbo/sura za kijiografia na kuandika chati ya ulinganisho na nchi yao wenyewe (kwa mfano, urefu wa mito au urefu wa milima). Kisha wanaweza kwenda maktaba ili kujua kuhusu ulimwengu wa asili. Wanyama wanaweza kutajwa, pamoja na maeneo ambayo wanaishi.

Miundo yote hii inaonyesha ulazima kwamba kusoma, kuandika, kusikiliza na kusema huchukua nafasi darasani wakati wote. Wanafunzi hawawezi kujadili juu ya maudhui ambayo wao pia hawajaulizwa kuhusu kuyaandika; na kuandika kuhusu jambo ambalo hawajalisoma, na kadhalika.

Pendekezo la kusoma: Shrum & Glisan, 2005; Fortune & Tedick, 2008; Snow, 1998.

4. Kuunda na kupanga majukumu ya darasani

Ufanisi wa kujifunza kimsingi unajikita katika kuwapa kazi wanafunzi zinazoakisi mazingira halisi ya dunia.

Kozi hupangwa kuzunguka maudhui au mada au mandhari ambayo yenyewe kwa kawaida hukidhi kazi ambazo wanafunzi wanapaswa kufanya kwa pamoja na kutatua kama kundi.

Utafiti unaonyesha kwamba “Tofauti za Taarifa” ni shughuli zenye ufanisi katika kazi za darasani. Tofauti za taarifa ina maana kwamba kila mwanafunzi katika kundi ana kipande maalum cha habari ambacho wengine hawana. Wanafunzi wanahitaji kugundua kila kipande cha habari kwa kuulizana maswali ili kukamilisha kazi. Kwa kutumia shughuli za tofauti za taarifa, utafiti pia unaonyesha kuwa wanafunzi hujifunza kutoka kwa kila mmoja na kwamba nafasi hii ni muhimu sana kwa maendeleo yao kiufasaha na usahihi. Hata hivyo, walimu mara kwa mara wana wasiwasi kwamba wanafunzi katika vikundi watasikia lugha ambayo si sahihi na kunakili. Utafiti unaonyesha kwamba wanafunzi hawana uwezo wa kunakili makosa wanayoweza kusikia katika mazungumzo ya wanafunzi wengine. Kwa sababu wanafunzi katika kazi za kikundi ambazo ni za majukumu hulenga maana, huzingatia kuwasiliana kwa lugha ambayo wao tayari wanaimiliki na juu ya ujumbe kutoka kwa wenzao. Kuongeza mwingiliano kati ya mwanafunzi-kwa-mwanafunzi mwingiliano na kupunguza mwingiliano kwa mwalimu na mwanafunzi inapelekea umuhimu zaidi wa kutumia lugha.

Hatimaye, utafiti unaonyesha kuwa wanafunzi wanapaswa kuwekwa na kubadilishwa katika makundi mbalimbali. Mara kwa mara wanapaswa kuwa katika vikundi linganifu ambavyo wapo katika kiwango sawa cha ustadi wa lugha na wakati mwingine katika makundi wanayotofautiana kiwango. Wakati tofauti ndogo za kiwango zinajitokeza katika kundi moja, wanafunzi wenye uwezo zaidi wanaweza kueleza hali wanayojua ilikuweza kusaidia wanafunzi wenye uwezo wa chini. Wanafunzi wenye uwezo wa chini kisha husikia lugha ya juu zaidi.

Kazi ya tofauti za taarifa ni rahisi kuitengeneza. Wanafunzi wanawekwa katika makundi ya watu wawili kwa kazi ya kawaida. Kwa mfano, mwanafunzi mmoja ana mpango wa sakafu ya nyumba au gorofa na ramani zimewekwa juu yake, na mwanafunzi mwingine ana mpango wa sakafu. Mmoja mwenye ramani tupu anaweza kuanza kwa kuuliza maswali kama kuna viti, safu ya vitabu au meza katika maeneo mbalimbali ya mpango wa sakafu. Mwanafunzi mwenye mpango wa sakafu uliomalizika anaweza pia kumwambia mwanafunzi mwingine kuweka vitu fulani katika sehemu husika.

Mazungumzo haya ya kupokezana yanatakiwa kuendelea mpaka mpango wa nyumba ulio tupu utakapoonekana umekamilika. Ni wazi, wanafunzi hawatawasiliana kikamilifu na vipande vya samani vitakuwa havikuwekwa kwa usahihi. Wakati hii inatokea wanafunzi wajadiliane wao kwa wao, kujaribu kumfanya mwingine kuelewa.

Seti sawa ya kazi ya "taarifa tofauti" inaweza kuundwa kwa hali ya hewa, kama katika mfano uliotolewa katika sehemu ya 3 hapo juu. Labda kila mwanafunzi amepewa kazi kutokana na joto la juu kabisa katika mahali fulani duniani. Kundi linaweza kuamua kama miji yenye joto sawa iko katika eneo moja la kijiografia au la. Kazi hii pia inawalenga wanafunzi juu ya ujumbe hasa katika hali hii, kuamua kuhusu maeneo ya kimataifa kutokana na joto. Ili kugundua kama maamuzi yao ni sahihi, wanafunzi wanaweza kufanya utafiti katika maktaba ya shule yao juu ya maeneo ya miji yaliyotajwa katika sehemu ya kwanza ya kazi.

Sehemu ya mwisho ya majukumu ni kuhakikisha kwamba wanafunzi wanawasilisha matokeo yao kwa wanafunzi wenzao. Wanapaswa kuwa na uwezo wa kueleza ama walifanya nini au jinsi gani walifikia hitimisho lao. Hii inalileta darasa pamoja, tayari kwa ajili ya kazi inayofuata. Kama hatua inayofuata, wanafunzi wanaweza kuja na maswali yao wenyewe kwaajili ya wanafunzi wenzao kutatua. Hii pia, inawaongoza wao katika ujumbe badala ya seti ya maumbo pekee ya sarufi na maneno.

Pendekezo la kusoma: Ellis, 2001; Norris & Ortega, 2000.

5. Kusoma na kujifunza msamiati katika lugha nyingine

Kusoma ni njia madhubuti zaidi ya zote za ujuzi wa lugha.

Kusoma hutambulisha kiwango ambacho mtu anaweza, kama yuko tayari kushiriki kikamilifu katika hatua ya kimataifa. Makala zilizoandikwa ni muhimu kwa ajili ya kupata habari. Bila shaka, wanafunzi wa lugha nyingine huwa na haja ya ujuzi mkubwa kuhusu mada zinazowavutia, wanahitaji kuelewa namna bora ya kutumia elimu yao wenyewe ili kuwasaidia kuelewa maandiko na kupata msamiati, na wanahitaji kufanya uchaguzi wenye busara kuhusu walichokisoma na kukubali kuwa ni muhimu.

Kusoma ni changamoto kwa wanafunzi wote. Utafiti unaonyesha kwamba kuna vitu vitatu vinahusishwa katika usomaji wa lugha zaidi ya lugha za asili. Kwanza ni lugha ya elimu halisi-maana ya elimu ya sarufi-lakini muhimu zaidi, elimu ya msamiati. Wingi wa msamiati ni muhimu mno kwa ajili ya ufahamu wa matini – wasomaji wanatakiwa kuwa na uwezo wa kutambua na kuelewa karibu maneno yote katika matini yoyote.

Kitu cha pili ni mwanafunzi kujua kusoma na kuandika kwanza, kunatoa msingi kwa vipi lugha inavyofanya kazi na nini mtu anaweza kutarajia kutoka matini iliyoandikwa. Kwanza elimu ya lugha inamweleza msomaji kwamba kuna ujumbe madhubuti/ulioungamana katika aya na sababu hizo za muonekano, kama vile ukubwa wa maandishi, mpangilio na idadi ya picha, vyote vinategemeza ujumbe katika kipande kinachosomwa.

Kitu cha tatu katika kusoma lugha nyingine niufahamu kuhusu dunia na maslahi na kiwango cha utayari ambacho msomaji binafsi huleta katika mchakato. Kwa kweli, ngazi ya maslahi/nia na ufahamu wa mada vinaweza kushinda au kusaidia kidogo sana katika elimu ya lugha.

Walimu wanatakiwa kutumia muda mwingi wa maelekezo kuwasaidia wanafunzi wao kujifunza maneno. Ufanisi wa kujifunza maneno ina maana ya kuangalia maneno binafsi mara nyingi na kuyafanyia mazoezi katika mazingira tofauti. Katika suala hili, ni rahisi kuona umuhimu wa kuhusisha usomaji katika majukumu yote ambayo wanatakiwa kufanya. Kushirikiana kila mmoja na mwingine katika lugha ya mazungumzo na kuimarisha uelewa kwa njia ya usomaji wa matini ni njia ambayo wanafunzi wanaweza kupata maneno na kuyaongeza katika utendaji wa msamiati wao.

Kama utafiti ulivyotaja katika maelezo hapo juu, kusoma pia ni harakati za mtu binafsi. Wanafunzi wahimizwe kuweka orodha binafsi ya maneno ambapo wanaandika maneno

fulani ya maslahi yao. Kwa mfano, mwanafunzi mmoja anaweza kuwa anavutiwa na wanyama, mwingine na magari. Wanafunzi wanapaswa kuhimizwa kusoma kwa kujitegemea katika maeneo yao ya uchaguzi na kupata ujuzi juu ya maneno ambayo yatawasaidia kuendeleza kusoma kwa urahisi zaidi katika siku zijazo. Kusoma kwa kujitegemea pia husaidia wanafunzi katika kuendeleza ufasaha/usemaji. Maslahi yao katika taaluma na ujuzi wao binafsi wa msamiati utahimiza haja zao za kuongeza kiasi cha matini/makala wanazosoma.

Walimu pia wanatakiwa kuona kusoma kama chombo imara kwa ajili ya kujifunza lugha wakati ujao. Kusoma kunawapa wanafunzi fursa ya kuchambua maumbo sanifu katika muktadha, si kwaajili ya muundo, lakini kwa ajili ya kuelewa ujumbe. Wanafunzi pengine kimsingi hawaelewi jinsi njeo, kwa mfano, zinavyobeba maana mpaka watakapochunguza hadithi ambayo inaweza kuwa imetumia njeo kadhaa ili kubashiri wakati na jinsi matukio tofauti yalivyotokea.

Matini za ziada za kusoma pia ni vyanzo vya tunu kwa mazingira ya kiutamaduni. Kuchunguza ni masomo gani wazungumzaji wazawa wanayasoma kwa wakati huu - kama kuhusu takwimu za michezo maarufu, janga la hali ya hewa, maafa ya kijiolojia au ufafanuzi juu ya jirani wa kigeni –kuwaweka tayari wanafunzi kwa maana ya ni nini muhimu katika utamaduni mwingine. Walimu wanatakiwa kuwapa wanafunzi nafasi ya kuzungumza juu ya tofauti na kufanana kati ya utamaduni wao wenyewe na nini wamejifunza kuhusu tamaduni nyingine kwa kusoma maandiko/matini.

Pendekezo la kusoma: Bernhardt, 2010; Hedgcock & Ferris, 2009; Nation, 2004.

6. Kuandika na kupanua maneno

Kuandika kunawezesha wanafunzi kuweka lugha pamoja kwa muungano wa ujumla ambao huonyesha maoni yao na mitazamo.

Kuandika, kama vile kusoma, ni chombo imara kwa ajili ya kujifunza lugha siku zijazo/wakati ujao. Wakati wa kuandika, wanafunzi wanapewa kazi ya "kuweka lugha pamoja" katika mlolongo ulionyooka bila vipingamizi na mwingiliano ambao hutokea wakati wa kuzungumza. Utafiti unaonyesha kwamba waandishi waliofanikiwa wanatumia muda ambao kuandika kunawapa kufikiri kupitia uchaguzi wa lugha na kuifanya rahisi zaidi. Waandishi waliofanikiwa wanalenga hasa juu ya hadhira yao na juu ya ujumbe wa mwandishi anaotaka kuelezea. Wao hutumia muda mwingi katika mipango ya uandishi wao na katika kuirekebisha kwa mshikamano na usahihi. Waandishi wasiofanikiwa wanaona kuandika kama tu zoezi lingine la sarufi. Wao huzingatia ufundi, kupuuza hadhira yao na kutumia muda kidogo katika uchaguzi wa maneno. Tofauti hizi za wazi kati ya waandishi wenye mafanikio na wasio na mafanikio zinawapa walimu mwanga katika jinsi mwanafunzi binafsi anavyoelewa maneno na miundo ya lugha.

Kuandika kunaweza kufanyika kwa vikundi. Walimu wanatakiwa wawaweke wanafunzi katika vikundi kuandaa juu ya andiko lao. Wanafunzi wanaweza kuambiwa "kufikiria" katika kundi kwa pamoja na kuchagua maneno ya msamiati wao ambao wanaweza kuhitaji au kutoa mawazo juu ya jinsi ya kuandika kuhusu mada hiyo. Zoezi la awali la kuandika ni kujielezea mwenyewe. Wanafunzi wanapaswa kuulizwa kuzalisha orodha ya maneno ya wasifu kwa ajili ya wajihi/muonekano (kwa mfano, nywele na rangi ya macho); sifa binafsi (mwema, mpole, mwenye kipaji), au kuvutiwa na (wanyama, bahari, kusafiri). Hapa kusoma lazima kuzingatia kwamba wanafunzi wanapaswa kuwa na njia ya kupata kamusi ili kuwasaidia kuzalisha orodha ya maneno. Wanafunzi pia wanapaswa kupewa muda wa kufikiri juu ya namna ya kutumia maneno haya na dhana ya kujielezea wao wenyewe. Wanafunzi wanaweza pia kushauriana kila mmoja na mwezake jinsi nzuri ya kujielezea wao wenyewe.

Wakati wa vikao hivi vya kikundi, walimu wanapaswa kufanya kazi na wanafunzi binafsi katika mikutano ya kuandika. Katika mazingira ya mkutano huo, mwalimu anakuwa na jukumu la msomaji. Baadhi ya waandishi wataweza kuthubutu na kuweka maneno katika mazingira ambayo si muafaka. Wakati wanafanya hivi katika maandishi, walimu wana uwezo wakusahisha uchaguzi wa neno au kuwaongoza wanafunzi katika kutumia kwa makini zaidi kamusi na makusanyo – zana ambazo zitawasaidia wanafunzi kuwasiliana kwa ufanisi zaidi katika mazingira ya hali ya juu. Waandishi wengine hawawezi kuthubutu kama walimu watawagundua wakirudia sentensi ambazo wanafunzi tayari wanazijua. Katika hali hii, walimu wanaweza kufanya kazi na wanafunzi binafsi na

kuwahamasisha kujaribu maneno mapya ili wasomaji wapate kufahamu maana mpya. Wakati waandishi wanachukua hisia za hadhira yao, wanakuwa waandishi bora na hivyo wasomaji wazuri wa lugha.

Kuandika pia kunawawezesha wanafunzi kupata uelewa wa kina katika ngazi ya usemaji wa aya. Kubadilishana mawazo darasani mara nyingi kukwama huishia katika usemaji wa mtu binafsi – wanafunzi na walimu kuuliza na kujibu maswali ya kila mmoja. Aina hii ya mfano wa usemaji inapelekea mazoea ya maneno katika ngazi ya sentensi.

Katika hali halisi, ingawa, ulimwengu wa nje mara nyingi hulenga lugha iliyoundwa ili kuwasilisha taarifa ngumu. Waandishi wanapaswa kusesitizwa kutumia vifungu vya kusoma kama mifano katika kuandika. Kwa kutumia mfano wa kujielezea wenyewe, wanafunzi wanapaswa kusoma wasifu mfupi wa watu maarufu kama njia ya kupanua kile ambacho tayari wamekiandika kuhusu wao wenyewe. Kwa kutumia uhusiano wa kusoma/kuandika husaidia wanafunzi kuanza kuelewa dhana ya mada, kutegemeza kipengele na maamuzi kutoka maelezo. Kuendeleza taaluma hii ni muhimu ili wanafunzi wawe watumiaji wazuri wa lugha, kuwashawishi wengine na kufanya maamuzi. Kuandika ni njia bora ya kugundua jinsi ya kuunda vitengwa vya mazungumzo marefu na kuwa washiriki imara katika majadiliano.

Pendekezo la kusoma: Hirvela, 2004; McCarthy, 1991.

7. Kusahihisha makosa na mrejesho katika kujifunza lugha

Wanafunzi wanastahili kukosolewa ili kuboresha usahihi wao na uelewa.

Wanafunzi wameripoti kwamba wanataka kuwa wanasahihishwa. Bado utafiti unaonyesha kuwa masahihishoya kazi yakizidi ama ya mazungumzo au maandishi yanayofanywa na mwalimu yanawakatisha tamaa wanafunzi ya kuzungumza au kuandika. Ni dhahiri, kuwasahihisha wanafunzi kufikia hatua ya kubaki kimya ni kinyume cha mafanikio. Ni sawa nakurejesha kazi iliyoandikwa kwa wanafunzi yenye masahihisho mengi ambayo wao wanaamini kuwa kamwe hawawezi kuyashinda makosa yao. Utafiti msingi wa uchunguzi uliofanyika darasani unaonyesha kuwa walimu hutumia idadi kadhaa ya mikakati kwa ajili ya marekebisho ya makosa. Hii nitofauti kati ya masahihisho ya moja kwa moja-kama vile kuonyesha kosa ni nini—au kwa kuzunguka zaidi maana yake-kama vile kurudia maneno kwa usahihi au kuwataka wanafunzi kueleza kanuni. Tafiti zinaonyesha kuwa walimu wanapendelea kusema tena na kwa usahihi ambacho mwanafunzi amekisema. Hata hivyo, wakati hii inaonekana kuwa ni njia ya upole zaidi ya marekebisho, wanafunzi wanaelekea kuipuuza. Wao huzingatia maana na kuchukulia matamshi ya mwalimu kama kushiriki tu katika mazungumzo. Kuwa na athari zaidi, walimu wanatakiwa kuomba ufafanuzi zaidi ("Samahani. Sijaelewa hapo. Unamaanisha nini?"). Basi wanafunzi huenda wakawa na uwezekano wa kuingiza marekebisho katika hotuba zao. Makosa katika ufahamu ni wazi kuwa ni vigumu zaidi kuyatambua na utafiti unaonyesha kuwa mara nyingi walimu hawawezi "kuona" makosa haya kabisa au kuyapuuza kama upungufu wa uwezo wa upande wa wasomaji.

Kusahihisha makosa lazima kuwe kwa uhakika, lakini kwa malengo. Wanafunzi wanapaswa kuwa na uwezo wa kuelewa nini makosa yao na jinsi ya kuyasahihisha katika mazingira ambayo wanafanya vizuri. Wanafunzi wanaweza kukubali kwa urahisi: "Hapana Kumbuka kuna s- katika kitenzi cha nafsi ya tatu umoja. Ni "yeye anakimbia"(he runs). Kama unaweza kurekebisha hiyo, mstari wa hadithi yako utakuwa mzuri zaidi. Inachukiza sana kusikia "Ni wakati gani ambao hukumbuka kwamba kuna-s mwishoni mwa nafsi ya tatu umoja?" na kuwa rahisi kufunga mdomo/kukaa kimya.

Walimu pia wanahitaji kufikiri juu ya makosa kama zaidi ya makosa ya sarufi tu. Makosa katika maudhui, yanatokana ama na makosa kwenye ukweli au kutoelewana juu ya utamaduni wa kujifunza, pia haja ya kusahihishwa. Katika mazungumzo ya mdomo, marekebisho ya aina hii yatahusisha kuwasaidia wanafunzi kueleza mtazamo wao, na kuruhusu mwalimu kuongeza maarifa ya kufaa zaidi. "Wakati wa Mlo" ni mfano kuvutia. Baadhi ya tamaduni wanapata mlo mkuu mchana na wakati wengine wanaweza kula jioni. Wanafunzi ni wepesi wa kuamua "uzuri" na "ubaya" wa mitazamo tofauti.

Walimu wanahitaji kuwa na uwezo wa kurekebisha maoni ya wanafunzi kwa maelezo ya ziada ambayo yanaelezea mazoezi. Hali kadhalika, makosa katika maudhui mara nyingi hutokea katika insha zilizoandikwa na wanafunzi. Walimu wanatakiwa kukubali maandishi ya mwanafunzi kuhusu usahihi wa ujumbe na tafsiri ya maoni kama vile: "Hii ilikuwa ni hatua ya kuvutia kuhusu tabia wakati wa kula. Nadhani kama utapanua sehemu hii ambapo umefanya ulinganisho, mawazo yako yatakuwa wazi. Kuna majumuisho mengi sana hivi sasa. Unahitaji kuwa na baadhi ya mifano dhahiri." Aina hii ya mrejesho inawakumbusha wanafunzi kuwa walimu wao ni wasomaji na kama wasomaji wanastahili nathari wazi ambayo lazima iwe ya kuvutia na ya usahihi kadiri iwezekanavyo.

Wanafunzi wote wanapaswa kutiwa moyo kuweka shajara ya mambo muhimu wanayopaswa kujaribu kukumbuka ili kusahihisha mazungumzo na maandishi yao. Jedwali/Chati ya darasani ambayo kila mwanafunzi huchangia marekebisho katika lugha mpya pia ni njia inayosaidia kufikisha ujumbe kuwa wanafunzi wanapaswa kuzingatia usahihi, kwamba kila mtu hufanya makosa, na kwamba kila mtu anatakiwa kujihusisha kurekebisha makosa yanayojirudia mara kwa mara.

Pendekezo la kusoma: Lightbown & Spada, 1990; Lyster & Ranta, 1997.

8. Teknolojia na ufundishaji wa lugha nyingine

Walimu wanatakiwa kutumia vifaa vilivyopo kwa njia inayofaa na kwa ufanisi.

Teknolojia inatakiwa kumsaidia mtumiaji kupata na kufikia azma. Walimu wa lugha mara kwa mara husahau kuwa teknolojia ya msingi ambayo ndiyo mizizi ya taaluma yao ni vitabu, karatasi na penseli. Kwa walimu wa lugha, vitabu vinaweza kuwa vya kiada vya lugha, bila shaka, lakini neno "vitabu" lazima hasa virejee matini yaliyoandikwa kwa ajili ya wasomaji hasa kuhusu mada ambazo zitawavutia wao. Kwa wanafunzi wadogo vitabu hivyo vinaweza kuwa na habari, kwa mfano, juu ya hali ya hewa, volkano, ustaarabu wa kale au wanyama kuvutia. Kwa wanafunzi wakubwa, vitabu vinaweza kuwa na habari kuhusu elimu ya usafiri wa anga au mchezo. Kwa mazingira yoyote yale, ni kujua kusoma na kuandika - uwezo wa kusoma kuhusu jambo na kuandika juu ya jambo hilo –hicho ndicho kiini cha kufundisha lugha. Teknolojia ya muhimu kwaajili ya walimu kuwa nayo ni maktaba ya darasa iliyojaa vitabu ambavyo wanafunzi wao wanaweza kujifunza na kufurahia. Kila darasa linapaswa pia kuwa na vifaa vya kuandikia (karatasi, penseli, kalamu na kalamu za kuwekea alama) ili kuruhusu wanafunzi kufanya kazi na lugha na kuifanya yao wenyewe. Wanafunzi wanahitaji kuwa ni washiriki watendaji katika kujifunza kwao. Hakuna shughuli muhimu zaidi kama kutengeneza mahusiano hai kati ya kusoma na kuandika.

Kwa bahati mbaya, dunia ya kisasa mara nyingi inajaribu kuwashawishi walimu kwamba kompyuta na programu ni badala ya vitabu kalamu na karatasi. Ni wazi, haviwezi kamwe kuwa ni vibadala. Hata hivyo, kompyuta zimebadili mawazo yetu kuhusu ni kipi kinapatikana. Kama walimu wana njia rahisi ya kupata mtandao na kipiga chapa, wamekuwa na chanzo kikubwa mno cha kisasa, na vifaa vya ziada vya lugha katika ncha za vidole vyao ambavyo ni sawa na bure. Hali hii, bila shaka, inaandamana na mashaka makubwa mno. Taarifa/nyenzo lazima zichujwe kwa umakini. Wakati mwingine, matumizi ya lugha huwa katika kiwango cha chini sana au isiyofaa, wakati mwingine, lugha inaweza kuwa ngumu sana. Taarifa nyingi za kwenye mtandao zinaweza kuwana umri na utamaduni usiofaa. Walimu wanaweza kupata faida gani katika urahisi na uhalisi, wanaweza kupoteza kwa utata na mandhari yasiyofaa. Kitu cha muhimu ni kwamba walimu wanatakiwa kuangalia teknolojia ya kisasa kama chanzo cha taarifa bora zinazoonyesha utamaduni na watu ambao wanazungumza lugha inayosomwa. Teknolojia haitakiwi kutazamwa kama eneo la kijifunzia katika kufundisha lugha, bali kama chombo.

Teknolojia yenye gharama kidogo, kama vile simu za mkononi, zitachukua nafasi zaidi katika madarasa hivi karibuni. Walimu wanapaswa kufanya kazi na teknolojia hizi kuliko

kuwa kinyume nazo. Vitabu vinaweza kuwa vinawasilishwa kwa kupitia mtandao. Vivyo hivyo kwa ajili ya vitabu vya biashara. Wanafunzi wengi tayari wameshachukua muziki na video. Wanapaswa kutiwa moyo wa kutumia ujuzi huo kushusha/kuchukua vitabu katika lugha wanayojifunza. Zana nyingi kama vile vihakiki tahajia, vihakiki sarufi na vifaa vya haraka vya tafsiri, pia vinapatikana na kwa bei nafuu. Wanafunzi wanahitaji kufundishwa jinsi ya kuzitumia zana hizi. Vifaa vya tafsiri ni vya kuvutia hasa, hata hivyo, wanafunzi wanatakiwa wajihadhari. Wakati mwingine tafsiri hizi zinakosa shabaha ya ustadi wa lugha na wanafunzi wanapaswa kufundishwa kuona kwamba ni muhimu zaidi hasa kujua lugha ili kukubali tafsiri mashine; na si vinginevyo. Kama walimu wakifanya kazi tangu mwanzo kuwasaidia wanafunzi kuifanya lugha kuwa yao wenyewe na siyo kitu cha kufikirika, hatua hii itakuwa wazi.

Walimu wanatakiwa kutumia teknolojia kufanya mahusiano pamoja na walimu wengine na madarasa kwa kuzingatia lugha. Kuwaunganisha wanafunzi na wanafunzi wengine ambao wanazungumza lugha wanayojifunza ni njia muhimu kwa wanafunzi kufanya mazoezi ya lugha nje ya darasa. Katika mawasiliano ya nje ya darasa, sifa za lugha kama vile maumbo, matamshi na uchaguzi wa maneno unaangukia katika sehemu kama uchukuzi wa maana na si tu kama vitu vya kujifunza.

Pendekezo la kusoma: Blake, 2008; Hubbard & Levy, 2006.

9. Tathmini

Walimu wazuri hufuatilia nini wanafunzi wao wanaweza au hawezi kufanya na lugha na kurekebisha ufundishaji wao ipasavyo.

Walimu na wanafunzi wao mara nyingi wanahofu sana kuhusu dhana ya tathmini, kwa kuamini kwamba mtihani ni muhimu mno na kwamba wanafunzi wataadhibiwa kwa namna fulani kama hawata "faulu". Mtazamo wa kisasa juu ya tathmini ni mpana kiasi, ukilenga nini wanafunzi wanaweza kufanya badala ya nini hawawezi kufanya. Hii inatoa miongozo kwawalimu kwaajili ya kuchunguza uwezo wa wanafunzi na katika kuweka malengo ya kuboresha. Wanafunzi wanapaswa kupokea maoni ya wazi kutoka kwa walimu wao juu ya nini wanajua na pia mwongozo wa jinsi ya kuboresha na kuimarisha kile wasichokijua. Maoni yalenge kwenye maumbo, lakini pia katika ufanisi wa ujumbe fulani. Wakati wanafunzi wanazungumza, walimu daima wasiwapinge kwa maumbo sahihi. Walimu na wanafunzi wengine wanatakiwa kutoa msaada tu katika mazungumzo kama kosa linazuia mawasiliano. Walimu wanapaswa kuweka maelezo kwa makini juu ya makosa wanayosikia. Kulingana na maelezo hayo, walimu wanatakiwa kuendeleza masomo ili kutoa maelezo na fursa zaidi kwa wanafunzi kufanya mazoezi kwa usahihi.

Vile vile, kwaajili ya tathmini ya maandishi, wanafunzi wanapaswa kuhimizwa kuweka jalada la nakala ambalo lina rasimu ya maandishi yao kadiri ya muda. Rasimu hizi husaidia wanafunzi na walimu wao kupima mafanikio na kuweka malengo zaidi. Wanafunzi wote wanahitaji kukumbushwa kuwa kujifunza lugha ni mchakato na kwamba walimu wao wanatarajia maendeleo kwa kipindi cha muda fulani na si ukamilifu kwa mara moja. Zawadi zitolewe kulingana na maendeleo, si kwa vipimo vya mara moja.

Tathmini ya ujuzi wa kujieleza (kusikiliza na kusoma) ni ngumu zaidi kabisa kwa sababu wasomaji na wasikilizaji sio lazima kuonyesha uelewa wao kwa urahisi. Walimu kwa kawaida huuliza maswali ya wanafunzi kuona kama wanaelewa. Lakini maswali yenyewe mara nyingi hutumia maneno ya msamiati yanayofanana na yale yanayopatikana katika matini asilia na wanafunzi wanaweza kujibu swali kirahisi tu kwa kuyageuza maneno. Katika suala la ujuzi wa kujieleza, matumizi ya lugha ya kwanza ya mwanafunzi ni muhimu. Wanafunzi wanapaswa kuulizwa maswali katika lugha yao ya kwanza kuhusu nini wameelewa na wanapaswa kupewa ruhusa ya kujibu katika lugha yao ya kwanza. Utafiti unaonyesha kwamba wanafunzi wanaweza kuelewa zaidi kuliko kile wanachokielezea wao kwa ukweli. Wakati walimu wanaelewa jinsi wanafunzi wanavyotambua nini wanasoma au wanasikia, wanaweza kufafanua mazingira ya kiutamaduni na kuwapa wanafunzi mwongozo wa usuli wa taarifa muhimu ambazo zinaweza kuwa zimekosekana.

Tathmini ina nafasi na dhima muhimu kama wanafunzi wana nia ya kwenda nje ya nchi kwa masomo. Mifumo rahisi inakuwepo kwa ajili ya kuamua ngazi ambayo wanafunzi wanaweza kufanya kazi fulani na kwa kutambua nini bado wanahitaji kujua. Nchini Marekani, maelekezo ya ustadi ni ya kawaida. Maelekezo haya hulenga juu ya nini wanafunzi wana uwezo wa kukamilisha katika kusikiliza, kuzungumza, kusoma na kuandika kulingana na muda. Kuna mifumo miwili – Mahojiano ya ustadi kwa njia ya mdomo na Tathmini ya ustadi kwa kuandika- inapatikana kwa kuwasaidia walimu kufanya maamuzi. Ulaya wanatumia Mfumo wa kawaida wa Ulaya (Common European Framework – CEF). CEF ni matokeo ya hati za Marekani, zinazoonyesha kupanda kwa ngazi kutoka kiwango cha msingi (A1) hadi cha ustadi (C2). CEF inafungamana na Upimaji wa Lugha ya Kiingereza wa Kimataifa (the International English-Language Testing System - IELTS). Umuhimu wa vipimo hivi ni kwamba wanafunzi wanaweza kuelewa nini wanapaswa kuwa na uwezo wa kufanya kwa lugha wanayojifunza na hivyo kuweka malengo yao na matarajio. Zaidi, mifumo hii inaonyesha kwamba maarifa ya lugha yanafungamanishwa; yaani, kwamba maeneo ya ujuzi wa kusoma, kuandika, kusikiliza na kuzungumza husaidiana na yana uhusiano wa karibu. Usahihi ni moja tu ya mwelekeo wa elimu bora ya lugha na matumizi.

Pendekezo la kusoma: Shohamy, 1995; McNamara & Roever, 2006.

10. Uendelezaji wa taaluma kwa walimu wa lugha nyingine

Walimu wanapaswa kuendeleza maendeleo mapya katika kufundisha lugha na kudumisha na kuboresha ujuzi wao wa lugha.

Ufundishaji wa lugha umebadilika zaidi katika miongo miwili iliyopita kuliko ilivyokuwa katika karne ya pili hapo awali. Kuna sababu kadhaa kutokana na mabadiliko haya. Mojawapo ni ukweli kwamba msingi wa utafiti unakua. Walimu wote wanatakiwa kuwa na uzoefu na habari hii. Sababu ya pili ya kubadilika na mabadiliko ya kawaida ya ufundishaji wa lugha ni uwezo wa watu binafsi kuhama haraka haraka duniani kote na kuishi, kufanya kazi na kusoma katika mazingira mbalimbali. Kusafiri nchi za kigeni, kupata kazi nchi za kigeni na utafiti katika nchi za kigeni iliwahi kuwa mara moja uwanja wa kikundi kidogo sana. Sasa kuna fursa nyingi zaidi na fursa hizi zinawalazimisha wafundishaji wa lugha kukidhi mahitaji ya wasomaji zaidi. Sababu ya tatu ni teknolojia. Teknolojia inawezesha walimu wa lugha duniani kote kuingiliana na kuwasiliana kuhusu taaluma yao takribani mara moja.

Mabadiliko yote haya yanaleta majukumu makubwa mno kwa walimu. Hata hivyo, ni madogo ikilinganishwa na jukumu kubwa zaidi la shinikizo kwa walimu wengi - kudumisha maarifa yao wenyewe na uwezo wa kutumia lugha wanayofundisha kwa njia ya elimu wendo na ya kisasa. Walimu wengi wa lugha duniani kote si wazungumzaji wazawa wa lugha hiyo. Walimu hawa wametoa taarifa kwamba kudumisha ustadi wa lugha huweka shinikizo la kipekee juu yao. Wana wasiwasi kwamba wao si watumiaji wazuri wa lugha wanayofundisha; ukosefu huu wa ukamilifu unaweza ukawaweka mahali pabaya wanafunzi wao. Hali hii mara nyingi huwaweka walimu kwenye upinzani wa kutumia baadhi ya mbinu zilizotajwa katika kijitabu hiki. Kwa dhahiri, kueleza tu sarufi na kufanya kazi katika ngazi ya sentensi, lugha inamruhusu mwalimu kudumisha udhibiti wa darasa-eneo la faraja. Kazi za makundi, ambazo ni rahisi zaidi zisizoepukika na zisizo na ukomo kuliko kazi za darasa, zinataka kwamba mwalimu lazima awe anatawala vizuri maumbo yote ya lugha. Hitaji hili linaweza kutishia hasa kwa walimu na linaweza kuwafanya wao kuwa na mashaka. Wakati huo huo, utafiti mwingine unaonyesha kwamba mwalimu asiye mzawa anakuwa na faida kubwa. Mwalimu asiye mzawa amepitia njia zilezile za utaratibu huo wa kujifunza lugha ambao wanafunzi wanazipitia na wenyewe. Mwalimu ambaye si mzawa amepata kiwango cha hisi kwamchakato wa kujifunza ambao mzungumzaji mzawa wa lugha hiyo hawezi kupata.

Kusawazisha ujuzi ambao walimu wanaleta, vyote kiufundishaji na kiisimu, na jinsi ya kuboresha haya ni mlolongo mrefu. Walimu wote wanapaswa kupewa fedha kwa ajili ya kudumisha utaalamu walionao sasa. Wanapaswa kupata mambo ya kila siku ya thamani

ya kiualimu na wanapaswa kuruhusiwa kwenda katika mikutano ya ndani na nje ambayo inalenga mikakati madhubuti ya kufundisha lugha. Maendeleo ya isimu ni changamoto zaidi. Ni dhahiri, walimu wengi hawawezi kusafiri kila mwaka katika maeneo ambayo lugha wanayo fundisha inazungumzwa na wenyeji wengi. Ukweli huu hauna udhuru kwao, hata hivyo, kutokana na juhudi ya kuvutia katika kusoma na kusikiliza lugha wanayofundisha wao. Kama walimu wanakuwa na uwezo wa kupata intaneti, vifaa vya kusoma na kusikiliza vinapatikana haraka/bila shida kwa ajili ya matumizi ya kila siku, karibu kila saa. Walimu wanatakiwa kutengeneza angalau gazeti moja lililoandikwa katika lugha wanayofundisha wao na kuweka tabia ya kulisoma kila siku. Vituo vya redio na televisheni hutangaza habari mara kwa mara, na kama walimu wanapata mawasiliano ya intaneti, wanaweza kuwa na uwezo wa kusikiliza matangazo haya. Walimu bila kuwa na uwezo wa kupata mtandao lazima watategemea vitabu na majarida yaliyoandikwa kwa lugha zao kwa ajili ya matumizi ya kawaida. Wakati mwingine, walimu husoma tu vitu vilivyoandikwa tayari kwa ajili ya wanafunzi wao. Katika hali halisi, wanapaswa kudumisha maktaba ya lugha yao wenyewe ambayo imeandikwa ili kuhakikisha uwekaji wa lugha ya ziada. Kuangalia filamu zilizotengenezwa au zilizowekwa lugha nyingine katika lugha inaweza pia kuwasaidia walimu kuendeleza ufahamu wao wa kusikia. Walimu wanatakiwa kuangalia nakuomba nafasi ambazo zitawawezesha wao kuishi kati ya wasemaji wa lugha wanayofundisha.

Pendekezo la kusoma: Briane, 1999; Horwitz, 2008; Llurda, 2005.

Marejeo

- Bernhardt, E.B. (2010). *Understanding advanced second-language reading*. New York, NY: Routledge.
- Blake, R. (2008). *Brave new digital classroom*. Washington, DC: Georgetown UP.
- Briane, G. (ed.) (1999). *Non-native educators in English languageteaching*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Collier, V. (1987). Age and rate of acquisition of second languages for academic purposes. *TESOL quarterly*, 21 (4): 617–641.
- Dörnyei, Z. (2005). *The psychology of the language learner: individual differences in second language acquisition*. Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Ellis, R. (ed.) (2001). *Form-focused instruction and second language learning*. Malden, MA: Blackwell.
- Fortune, T.W.; Tedick, D.J. (eds.) (2008). *Pathways to multilingualism: evolving perspectives on immersion education*. Clevedon, UK: Multilingual Matters Ltd.
- Hedgcock, J.; Ferris, D. (2009). *Teaching readers of English: students, texts, and contexts*. New York, NY: Routledge.
- Hirvela, A. (2004). *Connecting reading and writing*. Ann Arbor, MI: UM Press.
- Horwitz, E. (2001). Language anxiety and achievement. *Annual review of applied linguistics*, 21 (4): 112–126.
- Horwitz, E. (2008). *Becoming a language teacher*. Boston, MA: Pearson.
- Hubbard, P.; Levy, M. (eds.) (2006). *Teacher education in CALL*. Philadelphia, PA: John Benjamins.
- Lightbown, P.; Spada, N. (1990). Focus on form and corrective feedback in communicative language teaching: effects on second language learning. *Studies in second language acquisition*, 12 (4): 429–448.
- Lightbown, P.; Spada, N. (2007). *How languages are learned*. New York, NY: Oxford University Press.
- Llurda, E. (ed.) (2005). *Non-native language teachers: perceptions, challenges, and contributions to the profession*. New York, NY: Springer.
- Lyster, R.; Ranta, L. (1997). Corrective feedback and learner uptake: negotiation of form in communicative classrooms. *Studies in second language acquisition*, 19 (1): 399–432.
- McCarthy, M. (1991). *Discourse analysis for language teachers*. Cambridge, UK: CUP.
- McNamara, T.; Roever, C. (2006). *Language testing: the social dimension*. Oxford, UK: Blackwell.
- Nation, I.S.P. (2004). *Learning vocabulary in another language*. Cambridge, UK: CUP.
- Norris, J.; Ortega, L. (2000). Effectiveness of L2 instruction: a research synthesis and quantitative metaanalysis. *Language learning*, 50 (3), 417–528.
- Shohamy, E. (1995). Performance assessment in language testing. *Annual review of applied linguistics*, 15, 188–211.
- Shrum, J.; Glisan, E. (2005). *Teacher's handbook: contextualized language instruction*. Boston, MA: Thomson Heinle.

Snow, M.A. (1998). Trends and issues in content-based instruction. *Annual review of applied linguistics*, 18, 243–267.